

Фәнни экспедицияләр хәзинәсеннән

В.М. Усманов

БАШКОРТСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
ТАТАР ЭПИГРАФИК
ҺӘЙКЭЛЛӘРЕ

Федоровка районы

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
ФӘННӘР АКАДЕМИЯСЕ

Г.ИБРАҖИМОВ исем.
ТЕЛ. ӘДӘБИЯТ
ҺӘМ СӘНГАТЬ ИНСТИТУТЫ

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ФӘННӘР АКАДЕМИЯСЕ

Г. ИБРАҺИМОВ исемендәге

ТЕЛ, ӘДӘБИЯТ ҺӘМ СӘНГАТЬ ИНСТИТУТЫ

В.М. Усманов

**БАШКОРТСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
ТАТАР ЭПИГРАФИК
ҺӘЙКӘЛЛӘРЕ**

Федоровка районы

Казан
2021

УДК 930.271
ББК 63.2
У 74

*Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең
Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты
Гыйльми советы карары нигезендә нәшер ителә*

Фәнни редактор

филология фәннәре кандидаты *И.Г. Гомәров*

Рецензент

филология фәннәре кандидаты, доцент *А.М. Ахунов*

Усманов В.М.

У 74 Башкортстан Республикасы татар эпиграфик һәйкәлләре:
Федоровка районы. – Казан: ТӘҺСИ, 2021. – 68 б.
ISBN 978-5-93091-357-6

Жыентыкта Башкортстан Республикасының Федоровка районына караган Ашкадар-Балыклы, Динес, Коралачык, Өчбүлэк, Үрге Явыш, Бала Чытырман, Иске Чытырман авылларында сакланып калган һәм гарәп хәрефләре белән татар телендә язылган 134 берәмлек ташъязма истәлек турында мәгълүмат туплап бирелә.

Хезмәт Идел-Урал төбәге тарихын һәм мәдәниятен өйрәнүче галимнәр, гомумән татар халкының тарихи үткәне белән кызыксынучы укучыларга тәкъдим ителә.

УДК 930.271
ББК 63.2

ISBN 978-5-93091-357-6

© Усманов В.М., 2021;
© Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият
һәм сәнгать институты, 2021

КЕРЕШ

Мәгълүм ки, татар халкының борынгы чорлардан сакланып килгән матди һәм рухи ядкярләре Евразия киңлекләре буйлап сибелгән. Әлеге мәдәни мирас жәүһәрләре арасында гарәп язулы ташъязма истәлекләр дә бар. Мондый ядкярләр Көнъяк Урал тарафларында, аерым алганда, хәзерге Башкортстан Республикасының Федоровка районына караган авылларда да бар.

Федоровка төбәге авылларында иске кабер ташлары чагыштырмача яхшы сакланган, ләкин алар бүгенге көнгәчә фән даирәсе игътибарыннан читтә калып килә. Әлеге үзенчәлекләр исәпкә алынып, китапта бу районга караган ундүрт авыл зиратындагы 134 эпиграфик һәйкәл хакында мәгълүматлар туплап бирелде. Ташларның фотолары, график сурәтләр урнаштырылды, гарәп графикасындагы текстлары гамәлдәге язуга күчерелеп, шәрех-аңлатмалар белән тәкъдим ителде. Татар авыллары белән беррәттән, бүген башкорт кардәшләребез яшәгән авыллардагы (Бала Чытырман, Иске Чытырман) гарәп хәрефләре белән татар телендә язылган ташъязмалар да исәпкә алынды.

Биредә таш язу сәнгатенен барлыкка килүен, аның традицияләренен формалашуын бу төбәктә таш карьерларының булуы, эпиграфик ядкярләренә ясау өчен уңайлы чималның – известьташның табылуы белән аңлатырга мөмкин. Шулай ук мэдрәсэләрдә кяттиб-хаттатларның хөснә хат – матур язу сәнгатеннән дәрәсләр бирүе дә бу эшкә ярдәм иткәндер дип уйларга кирәк.

Федоровка төбәгендә дә, башка жирләрдәге кебек үк, һәрбер авылның үз «таш язучы»сы булган. Кызганыч, аларның күбесенен исем-шәрифләре безнең көннәргә кадәр килеп житмәгән. Мәгълүм булганнардан Динес авылыннан Ибне Ябан бине

Габделгани бине Йосыф (1883–1970), Коралачыктан Рәхимжан бине Мөхәммәджан, Сәхиулла бине Мөхәммәдсадыйк, Чытырман авылыннан Фәхреддин бине Бикжан, Шаһгали Уразбаев кебек таш язучыларның исемнәрен атарга мөмкин. Шулай ук әлеге авылларда Оренбург Каргалысы осталары тарафыннан уелган ташъязмаларны да очратырга була. Мисал өчен, Ибрай авылы зиратында кятиб Исхак бине Габделкәрим, Коралачыкта Сәйфеддин бине Хафизеддин кебек Каргалының мәшһүр осталары тарафыннан эшләнган ташъязмалар сакланып калган.

Тышкы формалары, язу рәвешләре ягыннан караганда, ташъязмалар арасында калкытып язу рәвеше белән башкарылган классик шәкелдәге истәлекләр белән бергә, гади генә усп-чокып язылганнары да байтак. Ташларның бер өлеше нәсех язуы нигезендә башкарылган. Әмма аларның күпчелеге классик гарәп язу стильләреннән ерак торучы индивидуаль өслүбтә язылганнар. Күфи, сөлес, тәгълийк, нәстәгълийк кебек язу төрләре бу төбәктә бөтенләй очрамый.

Федоровка төбәге эпиграфик истәлекләрендә биредәге күренекле шәхесләрнең исемнәре дә урын алган. Әйтик, имам Әгъзам, мулла Габдеррахман бине Сәгыйть, галим һәм мөдәррис Хөснәддин улы Фәттахеддин, мулла Габделкаюм, мулла Гали әл-Бикколый, мулла Ибраһим, мулла Габдулла әл-Хәсәни, мулла Әхмәдулла, мулла Мөхәммәдгали Ишбулды улы, мулла Исмагыйль Габделмән улы, мулла Гыйрфан Исәнгул улы, мезин Галиәкбәр Ибраһим улы, дамулла Шаһиморад бине Нигъмәтулла, дамулла Хәмид, хәжи Мөхәммәдъяр, капитан Дашкин Идрис Ильяс улы һәм башкаларының исемнәрен мисалга китерергә мөмкин.

Жыентык татар тарихы һәм мәдәнияте белән кызыксынучылар күңеленә хуш килер дигән өметтә калабыз.

Венер Усманов,

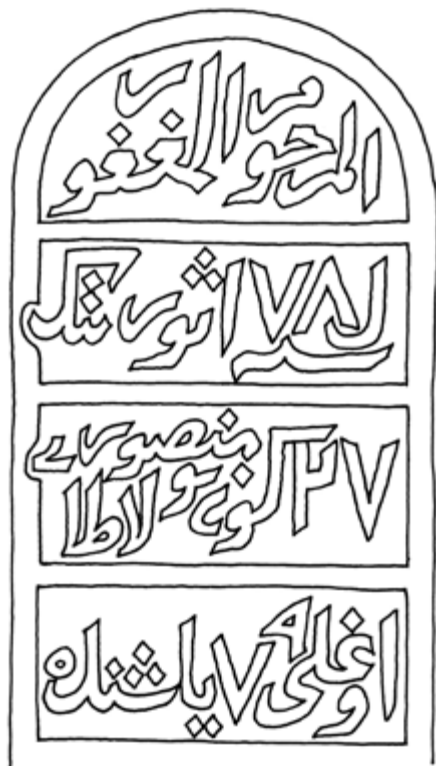
*Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе
Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының
Язма һәм музыкаль мирас үзәге фәнни хезмәткәре*

Ашкадар-Балыклы авылы ташъязмалары

№ 1. Мансур улы Булатай каберенә куелган таш, 1785 ел

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم المعفور	Әл-мәрхүм әл-мәғфүр
١٧٨٥ سنه ثور ننگ	1785 сәнә сәвернең ¹
٧٢ كون بولا طای منصور	27 көн Булатай Мансур
اوغلی ٧٩ یاشنده	углы 79 яшендә

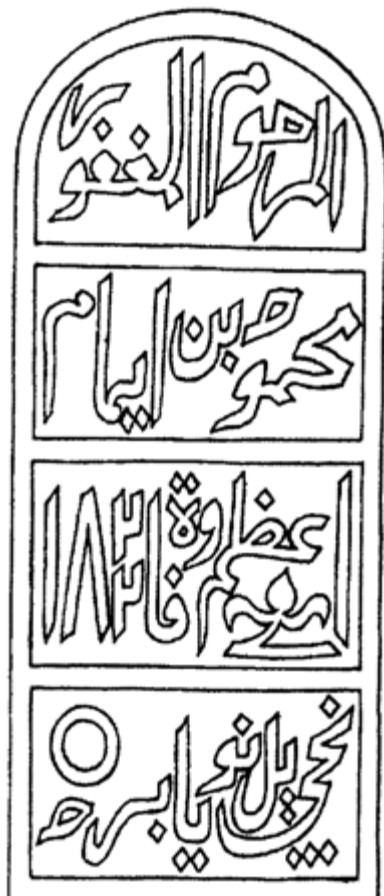
1=A

¹ Сәвер – апрель ае.

**№ 2. Имам Өгъзам улы Мәхмүд каберенә куелган таш,
1822 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم المغفور	Әл-мәрхүм әл-мәгъфүр
محمد بن ايمام	Мөхәммәд бине имам
اعظم وفاة ١٨٢٢	Өгъзам вафат 1822
نجى يل نويابرده	нче ел ноябрьдә

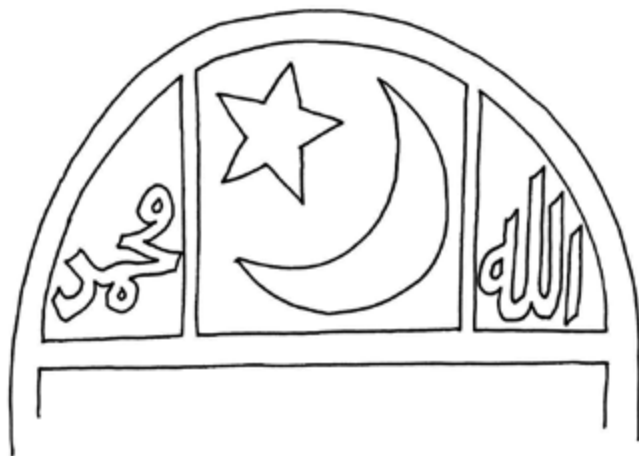

2=A

**№ 3. Дамулла Габдрахман улы мулла Габделгазиз каберенә
куелган таш, 1865 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الخالق الباقي	ал-Хәлякь әл-Бакый
المرحوم المغفور استاذ	әл-мәрхүм әл-мәгъфур остаз
اعظم و امام الكرم ملّا	әгъзам ¹ вә имам мулла
عبد العزيز ابن استاذ	Габделгазиз ибне остаз
دهر وفريد عصر دا	дәһер ² вә фәрид ³ гасырда
ملا عبد الرحمن بن سعيد	мулла Габдеррахман бине Сәгъид
البالقلى دار الفنادين	әл-Балыклы дарелфәнадин
دار البقايه رحلت ايندى	дарелбәкая рихләт итде
۴۷ ياشنده ... ۱۸۶۵ سنه ده	47 яшендә ... 1865 сәнәдә

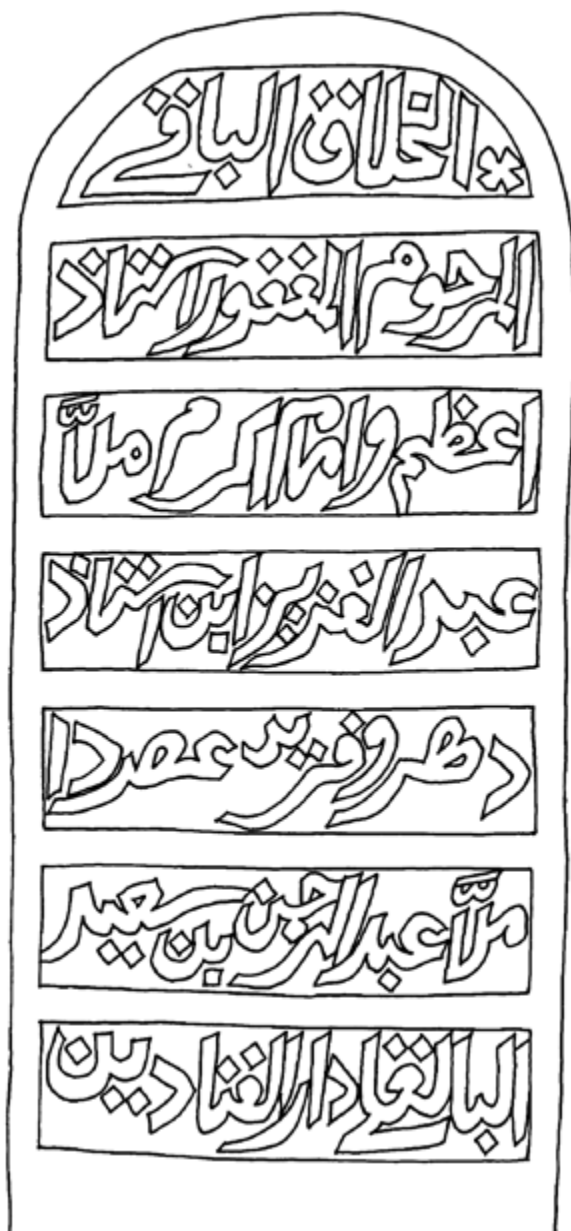

3=B=a

¹ Әгъзам – бик зур дәрәжәле.

² Дәһер – заман, чор.

³ Фәрид – бердәнбер, үзенә аерым.

3=A

**№ 4. Габделжәлил улы Габдулла каберенә куелган таш¹,
1875 ел.**

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم Әл-мәрхүм
عبدالله Габдулла
بن عبد бине Габд-
الجليل елжәлил
يوز йөз
ياشندә яшендә
١٨٧٥ 1875 нче
يلده елда
رجب рәжәб
اينده аенда

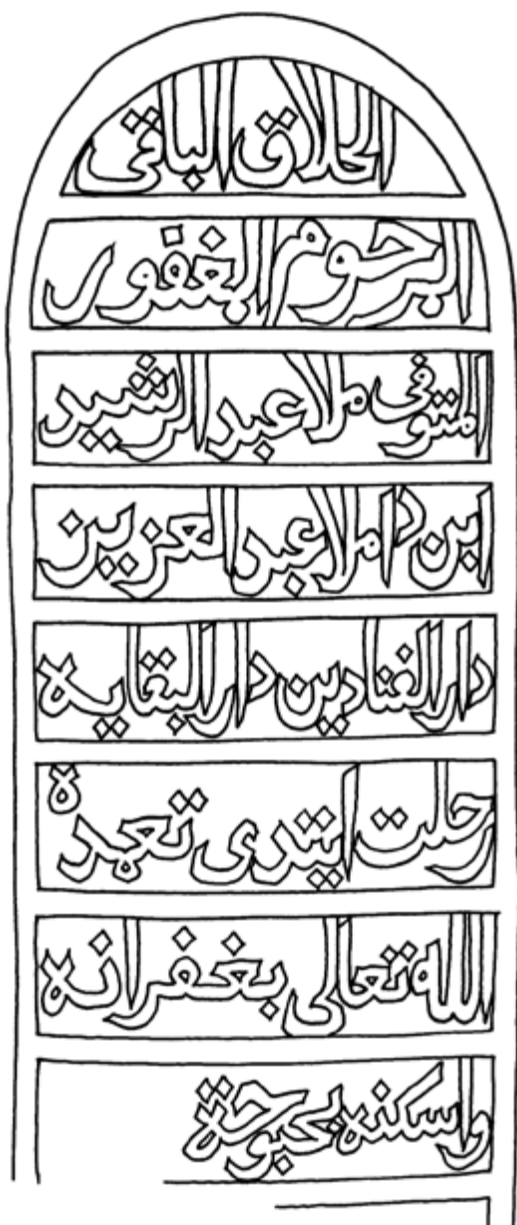
Уң ягында (калку язулы):

منى يازدوم يادكار اولماق اوچون
Моны яздым ядкяр улмак өчен
Сул ягында (калку язулы):
اوقيانلا بر دعا قيلماق اوچون
укыянла бер дога кылмак өчен

4=Г

¹ Ядкяр Каргалыда ясалган.

5=A

№ 5. Дамулла Габделгазиз улы мулла Габдеррәшид каберенә куелган таш, 1904 ел

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباقي	ал-Хәллякъ әл-Бакый
المرحوم المغفور	әл-мәрхүм әл-мәгъфур
المتوفى ملا عبد الرشيد	әл-мөтәвәффи мулла Габдеррәшид
ابن داملا عبد العزيز	ибне дамулла Габделгазиз
دار الفنادين دار البقايه	дар әл-фәнадин дар әл-бакайә
رحلت ايتدى تعمده	рихләт итде тәгаммәдәһу
الله تعالى بغفرانه	Аллаһу Тәгалә би-гыйфраниһи
و اسكنه ...	вә әскәнәһу ...

Арткы ягында (калку язулы):

كلب قبره زيارة ايدن اخوان	Килеб каберә зыярәт идән ихван
قيله روحيمه بر فاتحه احسان	Кыла рухыма бер Фатиха ихсан

Динес авылы ташъязмалары

№ 6. Кабулат улы Йосыф каберенә куелган таш, 1850 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ ¹
مدفون مرحوم يوسف	мәдфүн ² мәрхүм Йосыф
قابولاط او على ١٨٥٠	Кабулат углы 1850
يل وفات ٧٧ يشده ايسكى	ел вафат 77 яшьдә Иске
دينسدان كوچب	Динесдән күчеб
كيلب اوتروب دينس	килеб утырыб Динес-
ده باشلب دنيا كتوچى	дә башлаб дөнья көтүче

¹ Лә иләһә иллә Аллаһ Мөхәммәд рәсүлүллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

² Мәдфүн – жирләнгән.

6=A

6=B

6=Г

Уң ягында (калку язугы):

يسف باباي Йосыф бабай

بولعان булган

Арткы ягында (калку язугы):

كاتب بر طوعانى кятиб¹ бер туганы

ابن يابن 80 Ибне-Йабан 80

ياشمدە غفر الله яшемдә гафәрә Аллаһу

جميعه امين җәмигуһу амин

¹ Кятиб – таш язучы.

6=B

№ 7. Мөхәммәдъяр улы Габделкадыйр каберенә куелган таш, 1907 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقده و جعل الجنة مثواه	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадәһу¹ вә жәғалә жәннәти мисваһ²</i>
مرحوم حاج الحرمين	<i>Мәрхүм хажәл-хәрәмәен</i>
عبد القادر محمد يار	<i>Габделкадыйр Мөхәммәдъяр</i>
او على مدفون	<i>углы мәдфүн</i>
۱۹۰۷ نجى يله	<i>1907 нче елда</i>
نجى ربيع الاخر ۲۰	<i>20 нче рәбигыль-ахир</i>

№ 8. Габделкадыйр улы Габделгани каберенә куелган таш, 1909 ел

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد	<i>Аллаһу ахәд, рәсүл Мөхәммәд</i>
مرحوم عبد العنى	<i>мәрхүм Габделгани</i>
ابن عبد القادر	<i>ибне Габделкадыйр</i>
مدفون ۱۹۰۹	<i>мәдфүн 1909</i>
۲۳ نجى ستمبرده	<i>23 нче сентябрьдә</i>

¹ Нәүвәрә Аллаһу мәркадәһу – Аллаһ аның каберен нурландырсын.

² Жәғалә-л-жәннәти мәсваһ – актык урынын жәннәт кылсын.

7=A

8=A

9=A

Сул ягында (калку язулы):

رمضان ۲۱ نچى كون *рамазан 21 нче көн*

**№ 9. Мөхәммәд кызы Мәргүбә каберенә куелган таш,
1913 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһа</i>
۱۹۱۳ نچى يل ۱۵ نچى	<i>1913 нче ел 15 нче</i>
ايولده مدفون	<i>июльдә мәдфүн</i>
دوشنبه ۲۲ نچى	<i>дүшәнбә 22 нче</i>
شعبان مرعوبه محمد	<i>шагбан Мәргүбә Мөхәммәд</i>
قزى	<i>кызы</i>

**№ 10. Габделгани улы Хажғали каберенә куелган таш,
1919 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد Аллаһу ахәд, рәсүл
Мөхәммәд
مدفون حجلي мәдфүн Хажғали
عبد العنى او على Габделгани улы
۱۹۰۹ يل ۴۰ يشده 1909 ел, 40 яшьдә

10=A

**№ 11. Ибраһим улы Габдеррахман каберенә куелган таш,
1879–1935 еллар арасында вафат**

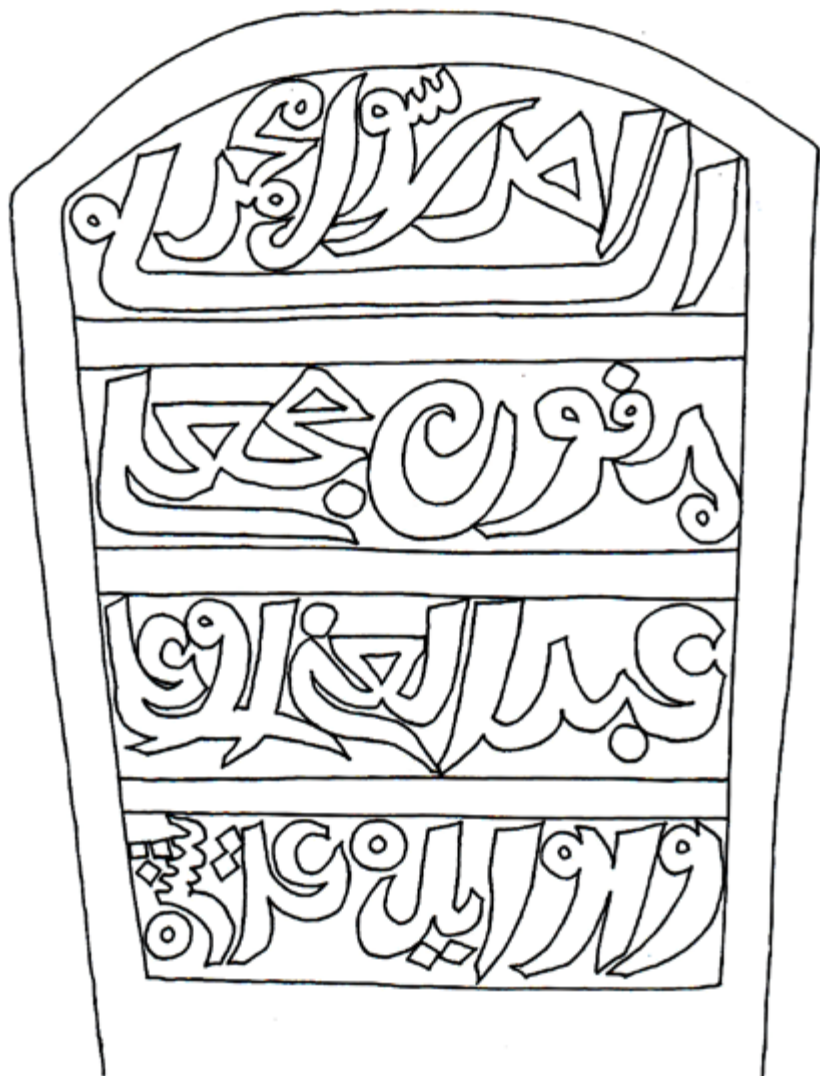
Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд
рәсүлүллаһ
وفات عبد вафат Габд-
الرحمن ايبراهيم -еррахман Ибраһим
او على محتره م تلام بك улы мөхтәрәм [Теләмбәк]
وفات يلي ۱۹۳۵ вафат елы 1935
نجى ۵۶ يشنده عفر الله ذنوبه нче 56 яшендә гафәрә Аллаһу зөнубиһә¹

Уң ягында (калку язулы):

همده طوعن يلي ۱۸۷۹ نجى سنه һәм дә туган елы 1879 нчы сәнә

¹ Гафәрә Аллаһу зөнубиһә – Аллаһ гөнаһларын гафу итсен.

10=A

11=A

12=A

13=A

№ 12. Мөхәммәдсадык кызы Өммегөлсем каберенә куелган таш, 1936 ел

Алгы ягында (калку язулы):

الله رسول محمد	<i>Аллаһу рәсүл Мөхәммәд</i>
نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһа</i>
وفات ام گلثوم	<i>вафат Өммегөлсем</i>
محمدصاديق قزى	<i>Мөхәммәдсадык кызы</i>
۱۹۳۶ سنه نويه برننک	<i>1936 сәнә ноябрьнең</i>
۱۸ نده رمضان	<i>18 ндә рамазан</i>
۳ نده ۵۲ يشنده	<i>3 ндә 52 яшендә</i>
عبد الرحمن جماعتى	<i>Габдеррахман жәм[әга]те</i>

**№ 13. Габбас кызы Гайнижәмал каберенә куелган таш,
1937 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد	<i>Аллаһу ахәд, рәсүл Мөхәммәд</i>
مدفون عنى جمال	<i>мәдфүн Г[ай]нижәмал</i>
عباس قزى ١٩٣٧ اييول ١ نده	<i>Габбас кызы 1937 июль 1 ндә</i>
٧٧ يشنده	<i>77 яшендә</i>
عفر الله ذنوبه	<i>гафәрә Аллаһу зәнубәһу</i>
...	...

**№ 14. Хөснәддин улы Фәттахәддин каберенә куелган таш,
1939 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ و جعل الجنة مثواه	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә вә жәғгалә жәннәти мисваһ</i>
صاحب العلم العمل	<i>сахибел-ғалим әл-ғамил</i>
و صاحب الحلم مع الكرم	<i>вә сахиб әл-хәлим мәғә әл-кәрәм</i>
مرحوم و مدرس	<i>мәрхүм вә мәдәррис</i>
فتاح الدين	<i>Фәттахәддин</i>
بن حسن الدين	<i>бине Хөснәддин</i>
وفات ١٩٣٩ سنه	<i>вафат 1939 сәнә</i>
رمضان باشى كن	<i>рамазан башы көн[e]</i>
و ئيسلكچہ ئوكتابر ١ نده	<i>вә искечә октябрь 1 ндә</i>

14=A

15=A

**№ 15. Сәедгәрәй улы Габделвахид каберенә куелган таш,
1944 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсулун
مدفون عبد الوحيد	мәдфун Габделвахид
ابن سيدكراي	ибне Сәидгәрәй
٣٨ يشنده غفر الله	38 яшендә гафәрә Аллаһу
٢٨ سنه ١٩٤٤	1944 сәнә 28
نچی میزان سيهشنبه	нче мизан ¹ сиһишәнбә

¹ Мизан йолдызлыгы аенда.

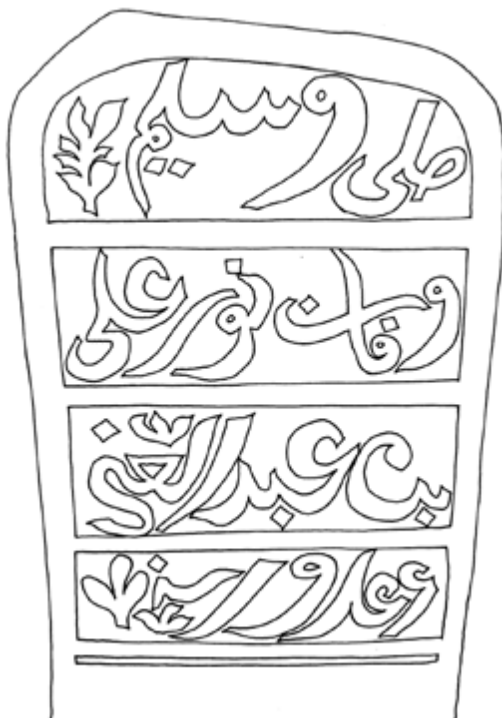
**№ 16. Габделгани улы Нургали каберенә куелган таш,
1946 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

صلی و سلم	Саллә [Аллаһу] вә сәлләм
وفات نور علی	вафат Нургали
بن عبد العنی	бине Габделгани
سنه ۱۹۴۶	1946 сәнә

16=A

16=A

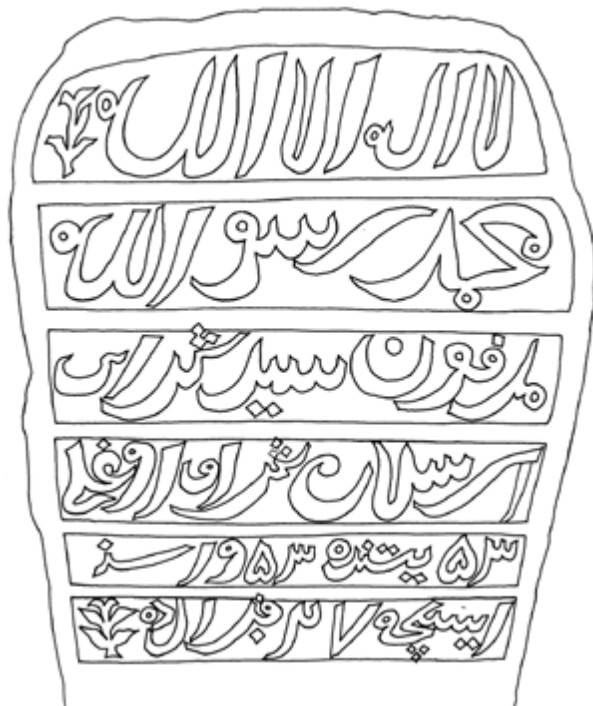
**№ 17. Арыслангэрэй улы Сәедгэрэй каберенә куелган таш,
1953 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	Лә иләһә иллә Аллах
محمد رسول الله	Мөхәммәд рәсүлүллаһ ¹
مدفون	мәдфүн Сәидгәрәй
ارسلان گرای اوغلی	Арыслангәрәй углы
۵۳ یسنده ۱۹۵۳ سنه	53 яшендә 1953 сәнә
ایسکجه ۲۷ فبرال ده	искечә 27 февральдә

17=A

17=A

¹ Лә иләһә иллә Аллах Мөхәммәд рәсүлүллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

№ 18. Сәедгәрәй хатыны Шәмсекамал каберенә куелган таш, 1956 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
مدفون شمس کمال	<i>мәдфүн[ә] Шәмсекамал</i>
۱۹۵۶ نجی سنه	<i>1956 нчы сәнә</i>
ایسکچہ فیبرال ۷ سنہ	<i>искечә февраль 7 сәндә</i>
دوشنبہ کن	<i>дүшәнбә көн</i>
سید کرای جمہ	<i>Сәидгәрәй җәмә-</i>
عتی عفر الله ذنوبہ	<i>гәте гафәрә Аллаһу зөнубиһә¹</i>
الهم اعفر الناجمیہ	<i>әлләһүммә әгъфәрә ...</i>

Уң ягында (калку язулы):

مرقدہا *мәркадиһә*

18=A

18=B

¹ *Гафәрә Аллаһу зөнубиһә* – Аллаһ гөнаһларын кичерсен.

**№ 19. Шэнгэрэй кызы Бибинэгыймэ каберенэ куелган таш,
1958 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	Лә илähә иллә Аллаһу
محمد رسول الله	Мөхәммәд рәсүлүллаһ
نور الله مرقدھا	нәүвәрә Аллаһу маркадиһа
مدفون ببيی نعيمه	мәдфүн[ә] Биби Нэгыймә
شنکارای قزی	Шэнгэрэй кызы
ابن یابان جمعی	Ибне Йабан җәмәгате
۷۲ یشده ۱۹۵۸	72 яшьдә 1958
۶ فیبرالدہ پنجه شینبه	6 февральдә пәнҗешәмбә
الهم اعفر الناجمیعہ	әлләһүммә әгъфәрә ...

Уң ягында (калку язулы):

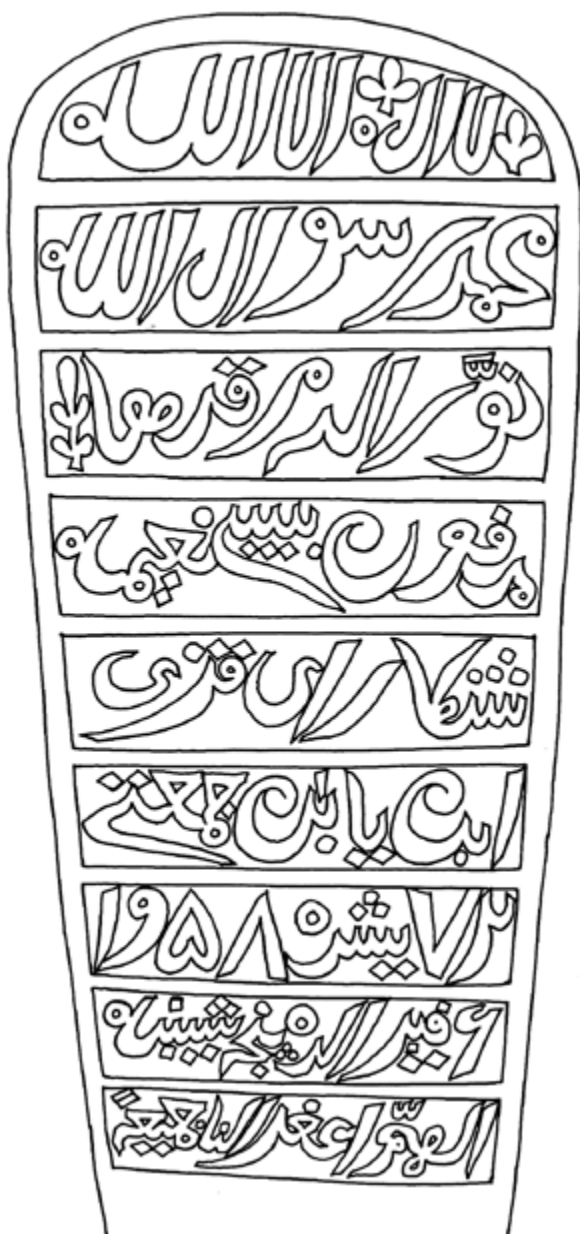
کاتب سیکسان یشکه قریب بر قاری кятиб сиксән яшькә қариб бер қарый

19=A

19=B

19=A

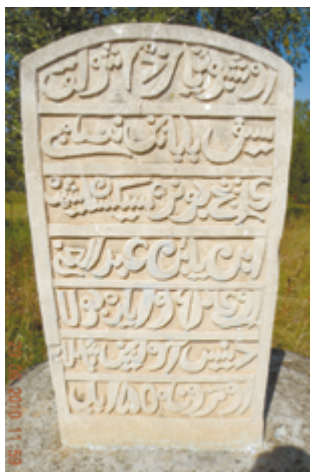
Икенче ташның алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا	нәүвәрә Аллаһу мәркадиһа
بو قبر ده بی بی نعيمه	бу кабердә Биби Нәғыймә
شان گارای قزی	Шангәрәй кызы
۷۳ یه شنده ۱۹۵۸	73 яшендә 1958
ابن یابن حلالی	Ибне Йабан хәляле

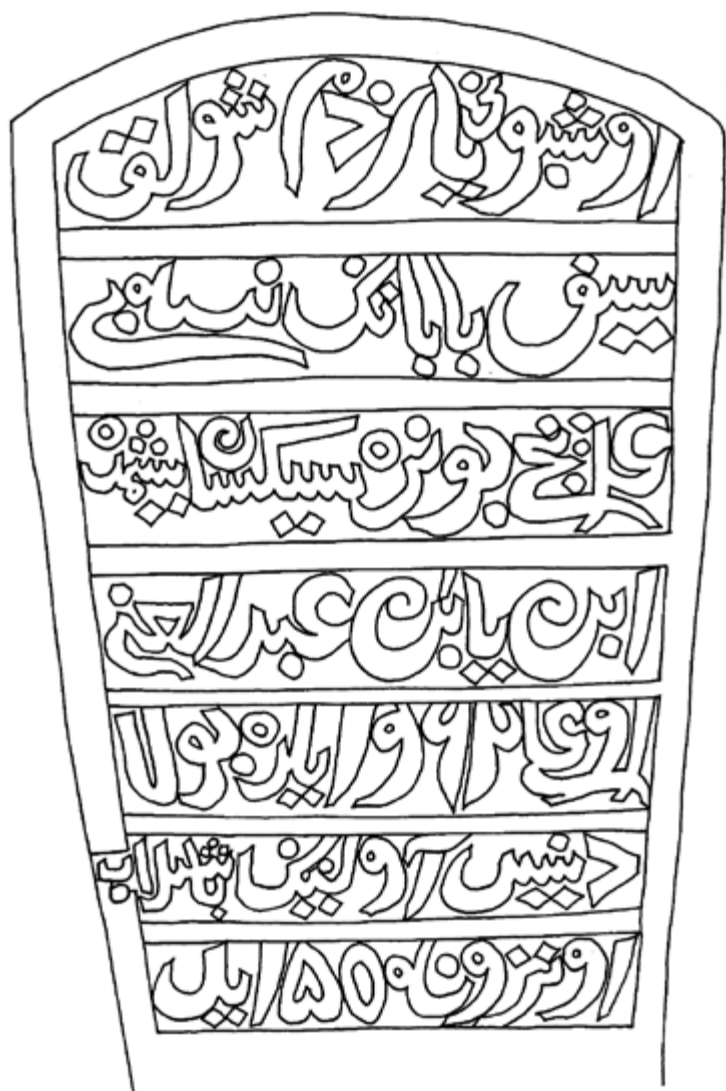
**№ 20. Йосыф бабай нәселенә бәйләнешле таш,
1962 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

اشبونى یازدم شولق	Ошбуны яздым шул ук
یسف بابا نک نسابی	Йосыф бабаның нәсабе
۴ نچی بونده سیکسان یشمده	4 нче буында сиксән яшемдә
ابن یابن عبدالعنى	Ибне Йабан Габделгани
او علی ۱۹۶۲ یلده بولا	углы 1962 елда була
دینس اولینک باشلا ب	Динес авылының башлаб
اوترونه ۱۵۰ یل	утыруына 150 ел

20=A

20=A

№ 21. Ибне-Ябан бине Габделгани бине Йосыф¹ каберенә куелган таш, 1883–1970 еллар арасы

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә

لا اله الا الله лә иләһә иллә Аллаһу

محمد رسول Мөхәммәд рәсүл-

الله وفات уллаһ вафат

ابن يابان Ибне Йабан

بن عبد العنى бине Габделгани

يوسف [бине]Йосыф

1883 – 1970

18–VIII

21=A

Сул ягында (калку язулы):

Ибниябан

Уң ягында (калку язулы):

Юсупов

№ 22. Хәбибуллин Мөхәммәдзариф улы Әхмәд каберенә куелган таш, 2007 ел

Алгы ягында (калку язулы):

*Хәбибуллин Ахмәт Зариф улы,
туган 1930.30.7. – 2007.30.1.*

¹ Ибне-Ябан хәлфә Каргалыда белем алган. Ул йөздән артык таш язган, аның эшләре тирә-як авыл зиратларында (мәсәлән, Өчбүләктә) һәм шулай ук, Оренбургның каберстанында бар. Әлегә вакытта аның нәселе Мәләвез шәһәрендә яши.

22=A

23=A

23=Б

**№ 23. Мөхәммәдсадыйк улы Мөхәммәдзариф каберенә
куелган таш, 82 яшендә вафат**

Алгы ягында (калку язугы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
مدفون محمد ضريف	<i>мәдфун Мөхәммәдзариф</i>
ابن محمد صديق	<i>ибне Мөхәммәдсадыйк</i>
٨٢ يشنده چهار	<i>82 яшендә чәһәр-</i>
شنيه كن	<i>шәнбә көн</i>

Уң ягында (калку язугы):

1873 – 1955 – 3 – V

Арткы ягында (калку язугы):

Мөхәммәдзариф Хәбибуллин

Сул ягында (калку язугы):

نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
عفر الله ذنوبه	<i>гафәрә Аллаһу зөнубиһә</i>

№ 24. Кятиб Ибне-Ябан Габделгани улына бәйләнешле ташъязма

Алгы ягында (калку язулы):

كاتب اشبو	<i>Кятиб ошбу</i>
حرمتلو انكايىنك	<i>хөрмәтле әнкәйнең</i>
اوعلی ابن یابن	<i>углы Ибне Йабан</i>
ابن عبدالعنى	<i>ибне Габделгани</i>
سیکسان بشده	<i>сиксән бишдә</i>
اولعنى قارى	<i>улганым карый</i>
بارچه مؤمینلا	<i>барча мөэминлә-</i>
رنی عفو ایلیه یار	<i>-рне гафу әйләйә йа Р-</i>
بنا مولا ... بارى	<i>аббәна Мәүлә ... Барый</i>

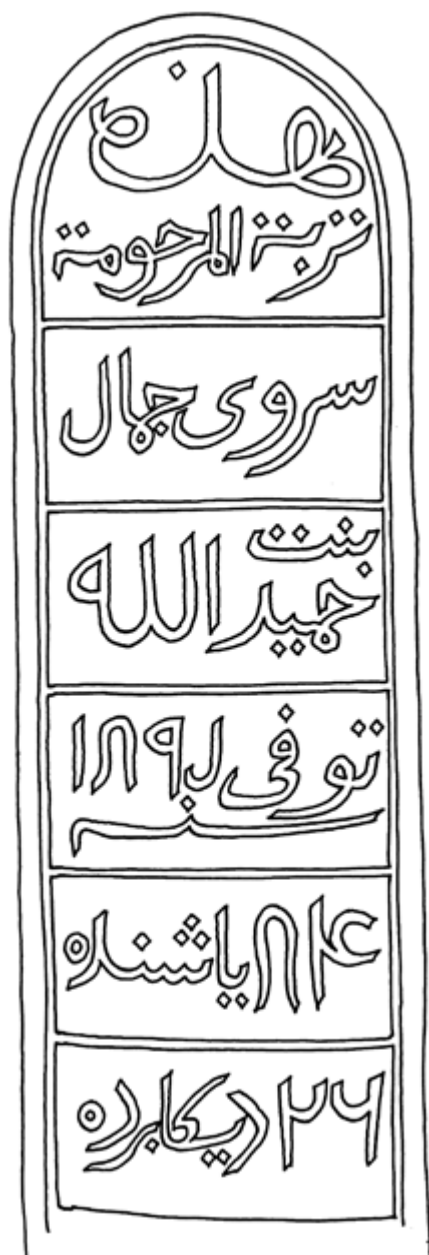
24=A

Коралачык авылы ташъязмалары

№ 25. Хәмидулла кызы Сәрвижәмал каберенә куелган таш, 1895 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

هذه تربة المرحومة	<i>Һәзиһи төрбәт әл-мәрхүмәт</i>
سروی جمال	<i>Сәрвижәмал</i>
بنت حميدالله	<i>бинте Хәмидулла</i>
توفى سنة ١٨٩٥	<i>тәвәффи сәнә 1895</i>
٨٤ ياشنده	<i>84 яшендә</i>
٢٦ ديكابرده	<i>26 декабрьдә</i>

25=A

کفی بالموت واعظا

سیر روی جہاں بخت ابرا

مہینہ وفات ۸۲ پاشندہ

۱۸۹۱ سنہ دہلا شائع مراد

الحمد للہ رب العالمین

حسن قلم سیم ہفیفی رحمت

ارکین کوکباہی کی ارکین القدر

سیم ہمایہ افقی بقبری

منتقل الی اہل بیت

کنت مشککہ عذرا نصیر

مثال الدینیا ساعیہ

فجعلنا طاعنا

کامیاب و خیر چنان این عجیب چنان

**№ 26. Ибраһим кызы Сәрвижәмал каберенә куелган таш,
1895 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>Кәфә бил-мәүти вагыйзән¹</i>
سروى جمال بنت ابرا	<i>Сәрвижәмал бинте Ибра-</i>
هيم وفات ٨٢ ياشنده	<i>һим вафат 82 яшендә</i>
١٨٩٥ سنه داملا شاهى مراد	<i>1895 сәнә дамүлла Шаһиморад</i>
... بحر رحمت لايعيد منک يا	...
حى قله يم * فيض رحمت	...
رکن کریمآ عن بحارى القد	...
يم يا وقفاً بقبرى	<i>йа вакыйфән би-кабри</i>
متفکراً بامرى * بالامسى	<i>мәтәфәккирән би-әмр бил-әмси</i>
كنت مثلك غدا تصير	<i>күнтү мисликә, гадән тәсайир</i>
مثلى الدنيا ساعتا	<i>мисли². Әд-дөнья сәгатән</i>
فجعلها طاعتا	<i>фә-әжғальһа тагатән³</i>
کاتبه رحيم جان ابن محمدجان	<i>кятібәһә Рәһимжан ибне</i> <i>Мөхәммәдҗан</i>

Ташъязманың авторы – кятиб Рәһимжан ибне Мөхәммәдҗан.

¹ *Кәфә бил-мәүти вагыйзән* – Үлем – зирәк укытучы.

² *Йа вакыйфән би-кабри, мәтәфәккирән би әмри, бил-әмси күнтү мисликә, гадән тәсайир мисли* – Әй, каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәләндә булсаң, иртәгә минем кебек булырсың.

³ *Әд-дөнья сәгатән фә-әжғальһа тагатән* – Дөнья бер сәгәтьлек, аны гый-бадәт белән үткәр.

№ 27. Дамулла Хәмид кызы Биби [Хә]мидә каберенә куелган таш, 1895 ел

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت	<i>Кәфә бил-мәүти</i>
واعظا وفات بي بي	<i>вагыйзән¹ вафат Биби</i>
... ميده داملا حميد	<i>[Хә]мидә дамулла Хәмид</i>
قزى المحمد جمعنى	<i>кызы Әлмөхәммәд җәмәгәте</i>
٩٥ ياشنده ١٨٩٥	<i>95 яшендә 1895</i>
سنه	<i>сәнә</i>

27=A

¹ *Кәфә бил-мәүти вагыйзән* – Үлем – зирәк укытучы.

**№ 28. Мөхәммәджан кызы Бибимәрфуга каберенә куелган
таш, 1914 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا ببي مرفوعه
محمد جان قزى بختيار جماعتى
۷۲ ياشنده ۱۹۱۴ يلده

*Нәүвәрә Аллаһу мәр-
қадиха Биби Мәрфуга
Мөхәммәдҗан кызы,
Бәхтияр җәмәгате
72 яшендә 1914 елда*

Ташгъзманың авторы –
Сәйфеддин бине Хафизетдин
әл-Каргалы.

Өчбүлэк авылы ташъязмалары

№ 29. Кемгә куелганы билгесез кабер ташы, 1856 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
يا واقفا بقبرى	<i>Йа вакыйфән би-кабри</i>
متفکرا بامرى كنت	<i>мөтәфәккирән би-әмри күнтү</i>
امسى مثلك عدا	<i>әмси мислик гадән</i>
تصير مثلى	<i>тәсайир мисли¹</i>
المتوفى المرحوم سنة	<i>Әл-мөтәвәффи әл-мәрхүм сәнәти</i>
١٨٥٦ بروج سرطان مدفون	<i>1856 борыж сәратан² мәдфүн</i>

№ 30. Хөснәддин кызы Бибишәфига каберенә куелган таш, 1901 ел

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت	<i>Кәфә бил-мәүти</i>
واعظا بى بى شفيعه	<i>вагыйзән Биби Шәфига</i>
بنت حسن الدين	<i>бинте Хөснәддин</i>
دار البقايا كوچدى	<i>дарелбәкая күчдә</i>
فى سنه ١٩٠١	<i>фи сәнәи 1901</i>
١٥ نچى فبرالدہ	<i>15 нче февральдә</i>
٢٤ ياشنده	<i>24 яшендә</i>

¹ Йа вакыйфән би-кабри, мөтәфәккирән би-әмри, күнтү әмси мислик, гадән тәсайир мисли – Әй, каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәләндә булсаң, иртәгә минем кебек булырсың.

² Саратан – июнь ае.

29=A

30=A

31=A

№ 31. Габделлэтыйф улы Габделкадыйр каберенэ куелган таш, 1901 ел

Алгы ягында (калку язұлы):

كفى بالموة	Кәфә бил-мәүти
واعظا عبد	вагыйзән Габд-
القدیر بن عبد	-елкадыйр бине Габд-
اللطيف دار	-еллэтыйф дар-
الفنادان دار	-елфәнадән дар-
البقاية کوچدی	-елбәкая күчде
فی سنه ۲۶ نجی	фи сәнәи 26 нчы
سنتبر ۱ ده	сентябрь 1 дә

Сул ягында (калку язулы):

يَا وَفَقًا بِقَبْرِى مُتَفَكِّرًا	Йа вакыйфэн би-кабри мөтәфәккирэн
بامرى بالامسى كنت مثلك	би әмр бил-әмси күнтү мисликә,
غدا تصوير مثلى	гадән тәсәйир мисли ¹ .
۵۵ ياشنده	55 яшендә

**№ 32. Биктимер кызы Гайнекамал каберенә куелган таш,
1909 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	Кәфә бил-мәүти вагыйзән
هذا تربت الشريفة المتوفى	Һәзә төрбәт әш-шәрифәт
	әл-мөтәвәффи
المرحومة عين كمال بنت بيبك ثمر	әл-мәрхүмәт Гайнекамал бинте
	Биктимер
۱۳۲۶ نجى يلدہ ...	1326 нчы елда ...

**№ 33. Хәйренниса кызы Шәмсежәмал каберенә куелган таш,
1917 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت	Кәфә бил-мәүти
واعظا هذا تربة الشريفة المتوفى	вагыйзән һәзиһи төрбәт әш-шәрифәт
المرحومة	әл-мөтәвәффи әл-мәрхүмәт
شمس جمال بنت حيرنيسا ۱۹۱۷	Шәмсежәмал бинте Хәеренниса 1917
نجى يلدہ	нче елда
۲۷ نجى مايده	27 нче майда

¹ Йа вакыйфэн би-кабри, мөтәфәккирэн би әмри, бил-әмси күнтү мисликә, гадән тәсәйир мисли – Әй каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәлендә булсан, иртәгә минем кебек булырсың.

32=A

33=A

34=A

№ 34. Мөхәммәдкәрим улы Хәбибрахман каберенә куелган таш, 1948 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
مدفون مرحوم	<i>мәдфүн мәрхүм</i>
حبيب الرحمان	<i>Хәбибрахман</i>
ابن محمد كريم	<i>ибне Мөхәммәдкәрим</i>
١٩٤٨ نجى سنه	<i>1948 нче сәнә</i>
١٣ ماي	<i>[13 май]</i>

34=A

№ 35. Рәхимов Хәйбрахман каберенә куелган таш, 72 яшендә вафат

Алгы ягында (калку язулы):

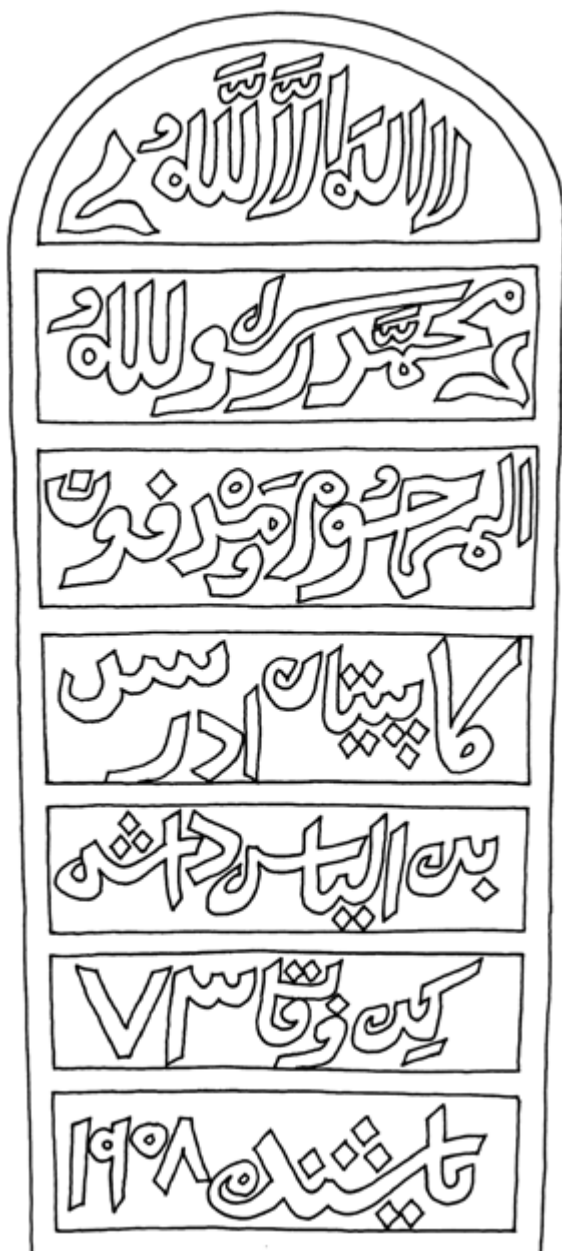
عَفَرَ اللّٰهُ Гафәрә Аллаһу
 ذَنْوِيْهِ ٧٢ يَّشَدَّ зөнүбиһә 72 яшьдә
 اَلْهَمَّ اَعْفِرِ النَّاجِمِيْعَةَ ...
 РАХИМОВ
 ХАИБРАХМ-
 АН

35=A

35=A

36=A

Үрге Явыш авылы ташъязмалары

№ 36. Ильяс Дашкин улы Идрис¹ каберенә куелган таш, 1908 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	<i>Лә иләһә иллә Аллах</i>
محمد رسول الله	<i>Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
المرحوم مدفون	<i>әл-мәрхүм мәдфүн</i>
كاپيتان ادرس	<i>капитан Идрис</i>
بن الياس داش	<i>бине Ильяс Даш-</i>
كين وفات ٧٣	<i>кин вафат 73</i>
ياشندە ١٩٠٨	<i>яшендә 1908</i>

36=Б

¹ Үрге Явыш авылында «Идрис бабай кисентесе» бар. Бу кешенең ике катлы, 9 тәрәзәле өе, ике баласы булган. Хатыны – шәһәр кызы, «Нигә мине каладан авылга яшәргә алып кайттың» дип, гел битәрләгән, имеш.

Чытырман авылы ташъязмалары

№ 37. Акчура улы каберенә куелган тамгалы таш, 1860–1869 еллар арасы

Алгы ягында (уйма язулы):

... ۱۸۰۰ نچی یل عنواننک ۲۷ وفات الله برد ... اقچوره او علی

18... нче ел гыйнварның 27 вафат Аллаһу ... Акчура углы

№ 38. Дәүләтбай улы мулла Бикжән каберенә куелган таш, 1869 елда вафат

Алгы ягында (уйма язулы):

۱۸۶۹ وفات مولا بيكجان دولت باي او علی كاتبه فخر الدين بن بيكجان

*1869 вафат мулла Бикжән Дәүләтбай углы
кәтәбәһе Фәхреддин бине Бикжән*

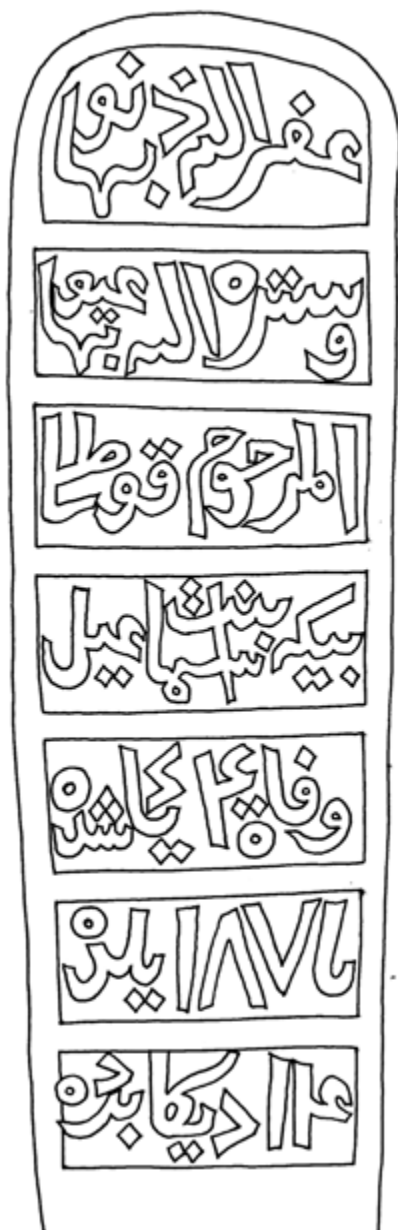
Кятиб – Фәхреддин бине Бикжән.

37=A

38=A

39=A

**№ 39. Исмагыйль кызы Котлыбикә каберенә куелган таш,
1875 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

عفر الله ذنوبها	<i>Гафәрә Аллаһу зөнубиһа</i>
و ستر و الله عيوبها ¹	<i>вә сәттәрә гуюбиһа¹</i>
المرحوم قوطلى	<i>ал-мәрхүм Котлы</i>
بيكه بنت اسماعيل	<i>бикә бинте Исмагыйль</i>
وفاة ٦٤ ياشنده	<i>вафат 64 яшендә</i>
١٨٧٥ يله	<i>1875 елда</i>
١٤ ديكابرده	<i>14 декабрьдә</i>

39=A

**№ 40. Мулла Бикжан хатыны Әминә каберенә куелган таш,
1877 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

١٨٧٧ يله و فاط امينه ملا بكجان حاطنى عفر الله ذنوبها

*1877 елда вафат Әминә мулла Бикжән
хатыны гафәрә Аллаһу зөнубиһа*

¹ *Гафәрә Аллаһу зөнубиһа вә сәттәрә гуюбиһа* – Аллаһ гөнаһларын гафу итсен, гаепләрен кичерсен.

40=A

41=A

42=A

**№ 41. Ишембэт хатыны Гайшә каберенә куелган таш,
1880 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ١٨٨٠ نجى وفات سنتبرده عائشه اشمبت حاطنى
Әгузе билләһи минәш-шәйтанир-раҗим¹ мин 1880 нче [елда]
вафат сентябрьдә Гайшә Ишембәт хатыны

**№ 42. Кадер кызы Гөлжәмал каберенә куелган таш, 1881 елда
вафат**

Алгы ягында (уйма язулы):

١٨٨١ وفات كل جمال قدر قزى مولا بكجان حاتنى كاتب فحر الدين بن بيكجان المرحوم
1881 вафат Гөлжәмал Кадер кызы, мулла Бикҗән хатыны,
кятиб Фәхреддин бине Бикҗән әл-мәрхүм

Кятиб – Фәхреддин бине Бикҗән.

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтанир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгыннан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

43=A

44=A

45=A

**№ 43. Илбакты улы Ишкол каберенә куелган таш,
1885 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان ارجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтан ир- раҗим.
بسم الله الرحمن الرحيم	Бисмиллаһир-рахманир-рахим ¹
مرحوم ايشقول البقطنى او على وفات	мәрхүм Ишкол Илбакты улы вафат
بولدى الله تعالى ايمان يولداش	булды Аллаһы Тәгалә иман юлдаш
ايتسه ايدى	итсә иде
... ١٨ يل	18[...] ел
... ايشقول او على	[...] Ишкол улы
اوشبو طاش قيلدى ١٨٨٥ يل ماينك	ошбу таш кылды 1885 ел майның
١٣ كوندە	13 көнөндә
ياز عوجى احمد ... او على	язгучы Әхмәд[улла] улы

¹ Бисмиллаһир ир-рахман ир-рахим – рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

№ 44. Дәүләтбирде улы дамулла Мөхәммәдшәриф каберенә куелган таш, 1889 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

داملا محمدشريف دولت بيردى اوعلى و فاط ۱۸۸۹ يىلدە دىكىبر ۲۴ دە ۸۲ ياشدە

*Дамулла Мөхәммәдшәриф Дәүләтбирде углы вафат
1889 елда декабрь 24 ндә 82 яшьдә*

№ 45. Габделмәжид улы Мөхәммәдкәрим каберенә куелган таш, [18]96 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

... محمدكريم عبد المجد اوعلى مارطنتك ۱۶ نچى كونى ۵۵ ياشندە و فاط ...

*... Мөхәммәдкәрим Габделмәжид углы мартның 16 нчы көнне
55 яшендә вафат ...*

№ 46. Исламгол улы хәжи Әл-Мәгол каберенә куелган таш, 1907 ел

Алгы ягында (калку язулы):

... ...

۶۸ نچى ياشندە چەارشنبە 68 нче яшендә чәһәршәнбе

کن حاج قیلدى ۱۹۰۶ көн хәҗ кылды 1906

نچى يىلدە قېر جانمزدان كور нчы елда кабер җанымыздан күр-

ب اوتكانلاردان دعاء -еб үткәнләрдән догаи

اوتندم اعفار الله تعالى ذ үтендем әғфәрә Аллаһу Тәгалә зө-

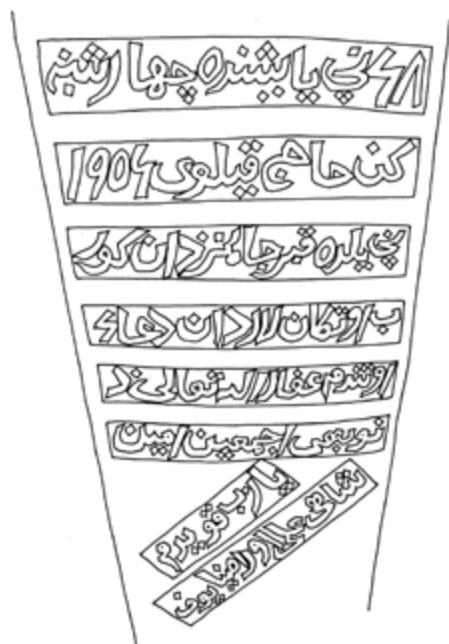
نوبهى اجمعين امين нубиһи әҗмәгыйн¹ амин

يازب قويدم شاهى على اوراضبايوف языб куйдым Шаһи-Гали Уразбаев

¹ Гафәрә Аллаһу Тәгалә зөнубиһи әҗмәгыйн – Аллаһы Тәгалә барлык гөнаһларын гафу итсен.

46=A=a

46=A=6

46=A

46=B

Арткы ягында (калку язулы):

يا وفاقاً بقبرى	йа вакыйфән би-кабри
متفكاً بامرى	мәтәфәккирән би-әмри
كنت امسى كنت مثلك	бил-әмси күнтү мисликә
غدى تصير مثلى	гадән тәсайир мисли

... ..

Кятиб – Шаһгали Уразбаев.

**№ 47. Исмагыйль улы Гыйлман каберенә куелган таш,
1919 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

علمان اسماعيل اوغلى وافات ۱۹۱۹	Гыйльман Исмагыйль углы вафат
نچى سنه ۲۰ نچى اييوندہ ...	1919 нче сәнә 20 нче июндә ...

... ..

47=A

48=A

№ 48. Мулла Гыйрфан улы Мөхәммәдшакир каберенә куелган таш, 1920 ел

Алгы ягында (калку язулы):

استعذه بالله	<i>Истигазә¹, биллаһи</i>
قال الله تعالى كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام	<i>калә Аллаһу Тәгалә көллү мән галәй- һа фанин вә йәбкә вәжһү Рәббикә зөл-Җәләли вәл-Икрами²</i>
محم دشاكير ملا غير فان او علی	<i>Мөхәммәдшакир мулла Гыйрфан углы</i>

¹ Истигазә – «Өгүзе билләһи» дип әйтү.

² Калә Аллаһу Тәгалә көллү мән галәйһа фанин вә йәбкә вәжһү Рәббикә зөл-Җәләли вәл-Икрами – Җирдә булган бар нәрсә һәлак булачак. Фәкать олутлык һәм хөрмәт иясе булган Рәббның заты мәңгелек.

Арткы ягында (калку язулы):

۱۹۲۰ نجى سنه ده ۱۲ نجى فيورالدە ايرته ساعت ۹ ده دنيادن
اخترتکه کوچدى ۵۶ ياشنده تير حسه سى ايله

*1920 нче сәһәдә 12 нче февральдә иртә сәгәт 9 да дөһһядан
ахирәткә күчдә 56 яшендә тир хастәсә илә*

Уң ягында (калку язулы):

قال النبى عليه السلام لدنيا ساعات فجعلها طاعات

*Калә әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм:
Әд-дөһһя сәгәт фәәжәгалһа тагәт¹*

Сул ягында (калку язулы):

قال النبى عليه السلام لدنيا ...

*Калә әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм:
Әд-дөһһя [һизрагәтәл-ахирәт²]*

ФОТОРӘСЕМНӨРӨ КҮРСӨТЕЛМӘГӘН ТАШҖАЗМАЛАР

Балыклы авылы

**№ 49. Габделжәлил улы Габдулла каберенә куелган таш,
1875 ел**

**№ 50. Бикмөһәммәд улы Бәдреддин каберенә куелган таш,
1896 ел, 73 яшендә вафат**

¹ *Калә әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм: Әд-дөһһя сәгәт фәәжәгалһа тагәт* – Әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм әйтте: Дөһһя бер сәгәтлөктәр, аһһ гыйбадәт белән үткәр (Хәдис).

² *Калә әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм: Әд-дөһһя һизрагәтәл-ахирәт* – Әһ-һәби галәһһи әс-сәлләм әйтте: Дөһһя – ахирәтнең игән кыры.

№ 51. Мөхәммәдгали улы Сафиулла каберенә куелган таш, 1899 ел, 67 яшендә вафат

№ 52. Мулла Габдеррәшид ибне дамулла Габделгазиз каберенә куелган таш, 1904 ел, 54 яшендә вафат

№ 53. Габдулла мәхзүм ибне мулла Габделкаюм каберенә куелган таш, 1909 ел, 62 яшендә вафат

№ 54. Садреддин улы Мөхеддин каберенә куелган таш, 1909 ел, гыйнварның 25 дә, 72 яшендә вафат

№ 55. Мәхмүд улы Корбангали каберенә куелган таш

Динес авылы

№ 56. Насреддин улы Низамеддин... 1192¹ елда вафат

№ 57. Гайнеддин улы мулла Гали әл-Бикколый каберенә куелган таш, 1878 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مر	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәр-</i>
قد ه ... مرحوم	<i>кадиһә ... мәрхүм</i>
صاحب العلم ا... العمل و صا	<i>сахибел-галим ... әл-гамил вә са-</i>
حب ال ... مع ...	<i>хибел- ...</i>
ملا على البقولى عين الدين	<i>мулла Гали әл-Бикколый Гайнеддин</i>
او على عفر الله تعالى لناو	<i>углы гафәрә Аллаһу Тәгалә ...</i>
لكم بر حمته وكرمه بحرمت ...	<i>ләкүм би-рәхмәтиһи вә кәрәмиһи ...</i>
المحتار صلى الله عليه و سلم	<i>әл-мохтар саллалаһу галәйһи вәс-сәләм</i>
وفاتى ١٨٧٨ يله	<i>вафаты 1878 елда</i>

¹ 1192 һижри сәнә /1778 милади ел.

**№ 58. Габденнасыр улы Әбүбәкер каберенә куелган таш,
1888 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>кәфә бил-мәүти вагыйзән</i>
ابو بكر بن	<i>Әбү Бәкер бине</i>
عبد النصر	<i>Габденнасыр</i>
سنه ١٨٨٨	<i>1888 сәнә</i>

**№ 59. Әбүбәкер улы Мөхәммәдшакир каберенә куелган таш,
1905 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
وفات محمد شاکر	<i>вафат Мөхәммәдшакир</i>
ابوبکر او علی	<i>Әбү Бәкер уҗлы</i>
۱۹۰۵ نجی سنه	<i>1905 нче сәнә</i>
۱ نجی دیکابرده	<i>1 нче декабрдә</i>
پنجشنبہ کون	<i>пәнҗҗешәмбе көн</i>

**№ 60. Мөхәммәдғали кызы Фәриха каберенә куелган таш,
1906 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

وفات	<i>вафат</i>
۱۹۰۶	<i>1906</i>
مرحومه فريحا	<i>мәрхүмә Фәриха</i>
محمد علی قزی	<i>Мөхәммәдғали кызы</i>
...	<i>...</i>

**№ 61. Кемгә куелганы мәгълүм булмаган таш,
1912 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباقي Әл-Халлякъ әл-Бакый
المرحومة المغفورة әл-мәрхүмәт әл-мәгъфүрәт

... ...
... ۱۹۱۲ 1912 ...

... ...
۱۷ یسنده 17 яшендә

№ 62. Исхак улы Ибраһим каберенә куелган таш, 1917 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә
۱۹۱۷ نجی یل ۳۱ نجی 1917 нче ел 31 нче
اوکتابر چہار شنبہ октябрь чәһәршәнбә
کون مدفون ابراهيم اسحاق او علی көн мәдфүн Ибраһим Исхак углы

**№ 63. Мулла Ибраһим кызы Файза каберенә куелган таш,
1919 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

کفی بالموت واعظا ۱۳۳۶ سنه متوفیه فائزه بنت ملا ابراهيم زوجة ملا عبد الله الحسنى
кәфә бил-мәүти вагыйзән 1336 сәнә мөтәвәффия Файза бинте
мулла Ибраһим, зәүҗәте¹ мулла Габдулла әл-Хәсәни

¹ Зәүҗәте – хатыны.

№ 64. Мөөззин Насреддинов Низамеддин улы Госман каберенә куелган таш, 1921 ел, апрельнең икесендә вафат

№ 65. Мөөззин ... жәмәгәте каберенә куелган таш, 1932 ел, 26 апрельдә 37 яшендә вафат

№ 66. Зәйнулла каберенә куелган таш, 1942 ел

Алгы ягында (калку язулы):

بسم الله الرحمن الرحيم ؤلتى قازاق كئشى جوز باي ؤلى ئرؤى الاشئ ئراسباى
تايباسى توبه لتاي بؤلمى بزته له ؤ ؤلى زائىنوللا وفات 54 جاسندا
1942.1.XXII

*Бисмиллаһир-Рахманир-Рахим Вөлти казак Кече Жөз
Бай-Вәли ыруы Алаша Ырасбай тайфәсе Түәлтәй бүлеме
[Этәләү] улы Зәйнулла вафат 54 яшендә
1942.1.XXII*

№ 67. Сибгатулла хатыны Бәдрижәмал каберенә куелган таш, 1952 ел, 92 яшендә вафат

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлуллаһ</i>
بو قبرده بدرجمال	<i>бу кабердә Бәдрижәмал</i>
صبيحت الله حلا لى	<i>Сыйбгатулла хәляле</i>
مدفون ١٩٥٢ سنه	<i>мәдфун 1952 сәнәдә</i>
٢٥ عيوار ٩٢ يشده عفر ذنوبهه	<i>25 гыйнвар 92 яшьдә гафәрә зөнубиһә</i>

№ 68. Зариф каберенә куелган таш, 1873–1955 еллар арасында вафат

№ 69. Хәбибуллин Мөхәммәдзариф каберенә куелган таш, 1873–1955 арасында вафат

**№ 70. Габдрахман улы Габдеррәшид каберенә куелган таш,
1957 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ مدفون	<i>нәүвәрә Аллаһу маркадиһә мәдфун</i>
عبد الرشيد	<i>Габдеррәшид</i>
عبد الرحمن	<i>Габдеррахман</i>
او علی ۱۹۲۴ نجی	<i>углы 1924 нче</i>
یل تو عن وفاة	<i>ел туган вафат</i>
۱۹۵۷ نجی ...	<i>1957 нче ...</i>
...	...

**№71. Габдулла хатыны Мөкәrrәмә каберенә куелган таш,
1958 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу маркадиһә</i>
وفات مكرّمه عبد الله	<i>вафат Мөкәrrәмә Габдулла</i>
جمعتی ۵۲ یه شده ۱۹۵۸	<i>жәмәгате 52 яшьдә 1958</i>
یل ۱۶ ستمبر	<i>ел 16 сентябрьдә</i>
يعفر الله ذنوبه	<i>йәгъфәрә Аллаһу зөнубиһә</i>

**№ 72. Хәбибулла улы Гобәйдулла каберенә куелган таш,
1961 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу маркадиһә</i>
مرحوم مدفون جمعه	<i>мәрхүм мәдфун җомға</i>
کن عبيد الله	<i>көн Гобәйдулла</i>
حبيب الله	<i>Хәбибулла</i>
۱۹۶۱ نجی سنه	<i>1961 нче сәнә</i>

№ 73. Төгэл кемгэ куелганы билгеле булмаган каберенэ ташы, 1964 ел.

Алгы ягында (калку язулы):

Х.Г. – В.С.
1964 г. 28.IX

№ 74. Әхмәдулла мулла кызы Гайшә каберенә куелган таш

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>Кәфә бил-мәүти вагыйзән</i>
عائشه بنت احمد الله ملا	<i>Гайшә бинте Әхмәдулла мулла,</i>
زوجه محمد صادق دار البقايه انتقال	<i>зәүжәи Мөхәммәдсадык дарелбәкая интикал</i>
ايلىدى ... نچى يلده	<i>[әйләде 1925 нче елда]</i>
...	...

№ 75. Мулла Әбүбәкер каберенә куелган тамгалы таш

Алгы ягында (калку язулы):

ملا ابو بكر *Мулла Әбү Бәкер*

№ 76. Төгэл кемгэ куелганы билгесез тамгалы таш

Коралачык авылы

№ 77. Мулла Ишбулды улы мулла Мөхәммәдгали каберенә куелган таш, 1863 ел

№ 78. Мулла Мөхәммәдгали улы ...-Мөхәммәд каберенә куелган таш, 1867 ел

№ 79. Ибраһим улы мәзин Галиәкбәр каберенә куелган таш, 1876 ел

№ 80. Габделмән улы мулла Исмәгыйль каберенә куелган таш, 1879 ел

№ 81. Ибраһим улы Мостафа каберенә куелган таш, 1879 ел

№ 82. Мортаза улы Мөхәммәдҗан каберенә куелган таш, 1880 ел, 8 апрельдә вафат

№ 83. Нигъмәтулла улы дамулла Шаһиморад каберенә куелган таш, 1881 ел

№ 84. Хәбибулла кызы Биби Зөләйха каберенә куелган таш, 1882 ел

№ 85. Исмәгыйль улы Бикмөхәммәд каберенә куелган таш, 1888 ел, 8 апрельдә (атнакич), 80 яшендә вафат

№ 86. Мөхәммәдҗан хәляле Биби Шәмсениса каберенә куелган таш, 1889 ел, маһ шәгъбанның 3 дә вафат

№ 87. Әлмөхәммәд улы Мөхәммәдҗан каберенә куелган таш, 1893 ел, 72 яшендә вафат

№ 88. Габдессалих улы Мөхәммәдсадыйк каберенә куелган таш, 1894 ел, 10 августта, 72 яшендә вафат

№ 89. Исмәгыйль улы Габделвәһһаб каберенә куелган таш, 1901 ел, 85 яшендә вафат

№ 90. Мөхәммәдҗан улы Бикмөхәммәд каберенә куелган таш, 1903 ел, 58 яшендә вафат

№ 91. Хәлилулла кызы Гайшә каберенә куелган таш, 1903 ел, 56 яшендә вафат

№ 92. Әлмөхәммәд кызы Гайнелҗәмал каберенә куелган таш, 1904 ел

№ 93. Нигъмәтулла улы Гыйбадулла каберенә куелган таш, 1904 ел, 12 майда, 63 яшендә вафат

№ 94. Мөхәммәдсадыйк улы Мөхәммәдшәриф каберенә куелган таш, 1904 ел, 4 августта вафат

№ 95. Мөхәммәджан улы Мөхәммәдъяр каберенә куелган таш, 1911 ел, 80 яшендә вафат

№ 96. Габделхәким кызы Сәгыйдә бану каберенә куелган таш, 1913 ел, гыйнварның 4 дә вафат

№ 97. Габдеррәхим улы Хөсәен каберенә куелган таш, 1915 ел, 14 августта, 61 яшендә вафат

№ 98. Гатаулла улы Габдулла каберенә куелган таш, 1915 ел, 17 мартта, 65 яшендә вафат

№ 99. Мөхәммәджан улы Ахунжан каберенә куелган таш, 1919 ел, 31 гыйнварда, 64 яшендә вафат

Өчбүлэк авылы

№ 100. Габделкәрим улы Мөхәммәдрәхим каберенә куелган таш, 1849 ел.

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباقي	Әл-Хәллякь әл-Бакый
و العبد ...	вә әл-габид ...
محمد الرحيم	Мөхәммәдрәхим
بن عبد الكريم	бине Габделкәрим
دار النباية كوچدى	дарелбәкая күчде
...	...

Уң ягында (калку язулы):

۱۸۴۹ نجى سنه روميه 1849 нчы сәнә румия

**№ 101. Колмөхәммәд кызы Хәбибжәмал каберенә куелган таш,
1868 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

...	...
... اوچندە مدفون زوجه سى	... өчендә мәдфүн зәүжәсә
حبيب جمال قل محمد قزى	Хәбибжәмал Колмөхәммәд кызы
متوفى سنه ١٨٦٨	мөтәваффи сәнә 1868

**№ 102. Бикмөхәммәд кызы Биби Нафига каберенә куелган
таш, 1902 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا	Лә иләһә иллә
الله محمد رسول	Аллаһ Мөхәммәд рәсүл-
الله ١٣١٩ سنه	уллаһ ¹ 1319 сәнәдә
شغبانينك ١٥ نچى يومنده	шәғбанның 15 нче йәүмендә
بى بى نافعە بيكمحمد قزى	Биби Нафига Бикмөхәммәд кызы
٥٧ ياشنده دارالفنادن دار	57 яшендә дарелфәнадән дар-
البقايه راخلت ايلدى	-елбәкага рихләт әйләде
الله تعالى رحيم ايلسون	Аллаһы Тәгалә рәхим әйләсен

№ 103. Әбүбәкер кызы Биби Хәдичә каберенә куелган таш.

Ядкярнең авторы – Каргалы остасы.

Алгы ягында (калку язулы):

مرحومه	Мәрхүмә
بى حديچه	Биби Хәдичә
ابو بكر قزى	Әбү Бәкер кызы
نعمة الله	Нигъмәтулла
حليل ... سى...	[хәлиләсә ...]

¹ Лә иләһә иллә Аллаһ Мөхәммәд рәсүлуллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

Үрге Явыш авылы

№ 104. Габделгаффар кызы Хөснесәрви каберенә куелган таш, 1858 ел, рамазан аеның унынчы көнөндә вафат

№ 105. Әлмөхәммәд улы Хөснәддин каберенә куелган таш, 1876 ел, июньнең 27 нче көнөндә вафат

№ 106. Хәбибулла каберенә куелган таш, 1876 ел

№ 107. Габделбасыр кызы Бибиһәнифә каберенә куелган таш, 1892 ел

№ 108. Әбүбәкер хатыны, Ибраһим кызы Бәдигыйльжәмал каберенә куелган таш, 1901 ел

№ 109. Мөхәддин бине Ибраһим әнкәсе, Сөләйман кызы Хәлимә каберенә куелган таш, 1905 ел, 75 яшендә 25 нче майда вафат

№ 110. Сәләх улы Гыйрфан каберенә куелган таш, 1906 ел, 1324 һижри сәнәнең зөлкагдә аенда вафат

№ 111. Исмагыйль улы Гайнеддин каберенә куелган таш, 1906 ел

№ 112. Фәтхәддин каберенә куелган таш, 1908 ел, 63 яшендә вафат

№ 113. Дашкин Әбүбәкер улы Шаһибәк каберенә куелган таш, 1914 ел, 46 яшендә вафат, 9 нчы майда дөфен ителгән

№ 114. Шаһибәк улы каберенә куелган таш, 1922 ел, 9 нчы августта жирләнгән

№ 115. Дашкин Ногман улы Сафиулла каберенә куелган таш, 1925 ел, 55 яшендә вафат

**№ 116. Галлям улы Хәннан каберенә куелган таш, 1934 ел,
60 яшендә гыйнвар аенда вафат**

Ташның уң як кабыргасына: «Ханнан Галлям Хәлитов» дип
язылган. Бу нәсел типтәр социаль катламында исәпләнгән.

**№ 117. Халитов Жәмжәмә улы Габдулла каберенә куелган
таш, 80 яшендә 24 мартта вафат**

Чытырман авылы

№ 118. [Исламкол кызы каберенә куелган таш, 1866 ел]

Алгы ягында (уйма язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله ... بنت اسلامقول ٦٦ نچی یلدە

*Лә иләһә иллә Аллах Мөхәммәд рәсүлүллаһ ...
бинте Исламкол [18]66 елда*

№ 119. [Хөбәйбә¹] каберенә куелган таш, 1875 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

١٨٧٥ وفات حبيبہ ... قزی مای تنک ٨ نچی...

1875 вафат Хөбәйбә ... кызы майның 8 нче [көнөндә]

**№ 120. Мүлла Бикжан улы Хөсәен каберенә куелган таш,
1881 ел, мартның 3 дә вафат**

¹ Бәлки, Хәбибәдер.

**№ 121. Мәмәткол улы Гыйльман каберенә куелган таш,
1894 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان ارجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтан ир- раҗим ¹ .
بسم الله الرحمن الرحيم لا اله الا الله محمد رسول الله	Бисмиллаһир-рахманир-рахим ² Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлулла ³
علمان بن ممتقول	Гыйльман бине Мәмәткол
١٨٨١ نجى يل يازدم وفات ١٨٩٤ نجى يل	1881 нче ел яздым, вафат 1894 нче ел

**№ 122. [Габделжәлил] улы Габделмәжид каберенә куелган таш,
1882 ел, 72 яшендә вафат**

**№ 123. Мөхәммәдәмин улы Золумхужа каберенә куелган таш,
1883 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

هذه تربة شريفة	Һәзиһи төрбәт шәрифәт
للمتوفى المرحوم للمغفور	лил-мөтәвәффи әл-мәрхүм лил- мәгъфүр
ظلم عوجى بن محمد امين	Золумгуҗа бине Мөхәммәдәмин
١٨٨٣ نجى سنتبرنك ٢٧ يومنده	1883 нче сентябрьнең 27 йәүмендә
٦٨ نجى يشنده	68 нче яшендә

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтан ир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгыннан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

² Бисмиллаһир ир-рахман ир-рахим – Рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

³ Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлуллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

**№ 124. Сәгъдеддин улы Мөхәммәдъяр каберенә куелган
тамгалы таш, 1884 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир-раҗим ¹ .
بسم الله الرحمن الرحيم	Бисмилләһир-рахманир-рахим ²
١٨٨٤ نجى يله	1884 нче елда
مارطنك ٧ نجى كونى وفات	мартның 7 нче көнне вафат
بولدى محمديار سعدالدين	булды Мөхәммәдъяр Сәгъдеддин
او على ٨٤ ياشنده	углы 84 яшендә
لا اله الا الله محمد رسول الله	лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ ³

№ 125. [Шәкүр] каберенә куелган таш, 1890 ел

**№ 126. Ишмәт улы Гыйляжәддин каберенә куелган таш,
1891 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

علاج الدين اشمت او على و فاط ٥٩ ياشده ١٨٩١ نجى اپول ٥ ده عيد قربان كونى دفن

*Гыйляжәддин Ишмәт углы вафат 59 яшьдә 1891 нче
[елда] июль 5 дә гаид корбан көнне дәфен*

№ 127. Ильяс улы Аллаһбирде каберенә куелган таш, 1906 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	Лә иләһә иллә Аллаһ
محمد رسول الله	Мөхәммәд рәсүлүллаһ
الله بيردى	Аллаһбирде
الياس او على	Ильяс углы

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгыннан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

² Бисмилләһир ир-рахман ир-рахим – Рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

³ Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

۱۹۰۶ یلده 1906 елда

**№ 128. Мулла Гыйрфан улы Мөхәммәдшакир каберенә
куелган таш, 1920 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

استعذه بالله... العلی الکبیر ۱۹۲۰ یلده ۲۵ عینوارده دنیادان آخرت که کوچدی
... محمدذکر ملا عرفان اوغلی اسانکولف ۵۴ یاشنده حق تعالی ایمانن یولداش
قبیلسون آمین تم

*Истигазә¹, билләһи ... әл-Ғали әл-Кәбир, 1920 елда 25 нче гый-
нварда дөньядан ахирәткә күчде ... Мөхәммәдзакир мулла
Гыйрфан улы Исәнгулов 54 яшендә Җаһ Тәгалә иманын юлдаш
кылсын, амин, тәммә²*

**№ 129. [Исэнгол мэхэллэсэнэ караган, Каз тайфэсе, Арал
ягының казагы улы – Урынбасар, 1931 ел, үн яшендә вафат]**

**№ 130. Әхмәдәддин улы Гыймадәддин каберенә куелган таш,
1952 ел**

№ 131. Шәмси каберенә куелган таш

Алгы ягында (уйма язулы):

Вафат Шамси وفات شمسی

№ 132. Кемгә һәм кайчан куелганлыгы билгесез тамгалы таш

**№ 133. Вэлте казак, Кеше (Кече) жүз, Байвэли ыруы,
Байбакты Күшпэн тайпасы (тайфәсе), Маматэй бүлеме
кешесе каберенэ куелган таш**

**№ 134. Вэлте казак, Мэрви Алаша бабакай бүлеме, Бэкбэй
Кырымгужа баласы Хөлмү-Камбэт каберенэ куелган таш,
1940 ел**

¹ *Истигазә – «Әгузе» дип әйтү.*

² Тәммә – тәмам булды.

ЭЧТӨЛЕК

Кереш	3
Ашкадар-Балыклы авылы ташъязмалары	5
Динес авылы ташъязмалары	11
Коралачык авылы ташъязмалары	30
Өчбүлэк авылы ташъязмалары	36
Үрге Явыш авылы ташъязмалары	43
Чытырман авылы ташъязмалары	44
Фоторәсемнәре күрсәтелмәгән ташъязмалар	53
Балыклы авылы	53
Динес авылы	54
Коралачык авылы	59
Өчбүлэк авылы	61
Үрге Явыш авылы	63
Чытырман авылы	64

Усманов Венер Мударрисович

**ТАТАРСКИЕ
ЭПИГРАФИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ
РЕСПУБЛИКИ БАШКОРТОСТАН**

Федоровский район
(на татарском языке)

Корректоры: *Е.Ф. Лукьянченко, Л.Г. Шарифуллина*
Компьютерная верстка *Н.Т. Абдуллиной*
Дизайн обложки *А.Б. Шляпкина*

Подписано в печать 20.01.2021.

Формат 60×84 1/16. Гарнитура «Таймс». Бумага офсетная.
Усл.-печ. л. 4. Уч-изд. л. 3. Тираж 300 экз. Заказ

Оригинал-макет подготовлен в Институте языка, литературы
и искусства им. Г. Ибрагимова АН РТ
420111, Казань, ул. К. Маркса, 12

Издательство Академии наук Республики Татарстан
420111, Казань, ул. Баумана, 20